

NELJAS OSAKOND

TAAL vs. EESTI

(Kaebus nr 13249/02)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

22. november 2005

*Käesolev kohtuotsus muutub lõplikuks konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel.
Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.*

Asjas Taal vs. Eesti on Euroopa Inimõiguste Kohus (neljas osakond) kojana, kuhu kuuluvad:
Sir Nicolas Bratza, *esimees*,
J. Casadevall,
M. Pellonpää,
R. Maruste,
S. Pavlovschi,
J. Borrego Borrego,
J. Šikuta, *kohtunikud*,
ja M. O'Boyle, *osakonnasekretär*,
olles nõu pidanud kinnisel istungil 3. novembril 2005,
teinud järgmise otsuse, mis võeti vastu nimetatud kuupäeval.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb taotlusel (nr 13249/02) Eesti Vabariigi vastu, mille Eesti kodanik Hermo Taal (“kaebaja”) esitas 17. augustil 2001 Euroopa Inimõiguste Kohtule („EIÕK“) inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (“konventsioon”) artikli 34 alusel.

2. Kaebajat esindab kohtus Tallinnas tegutsev jurist H. Vallikivi. Eesti riiki („riik“) esindab M. Hion, Välisministeeriumi juriidilise osakonna inimõiguste büroo direktor.

3. Kaebaja väidab, et tema suhtes ei ole kohaldatud asja õiglast arutamist, mistõttu on rikutud konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja lõike 3 punkti d.

4. Taotlus suunati EIÕK neljandale osakonnale (EIÕK reglemendi 52. reegli punkt 1). Kõnealusel osakonnas moodustati asja läbivaatamiseks koda (konventsiooni artikli 27 lõige 1) EIÕK reglemendi 26. reegli punkti 1 kohaselt.

5. Oma 2004. aasta 31. augusti otsusega tunnistas EIÕK taotluse osaliselt vastuvõetavaks.

6. 1. novembril 2004 muutis kohus oma osakondade koosseisu (25. reegli punkt 1). Käesolev kohtuasi suunati uues koosseisus olevale neljandale osakonnale (EIÕK reglemendi 52. reegli punkt 1).

7. Nii kaebaja kui ka riik esitasid seisukohti kohtuasja sisu kohta (EIÕK reglemendi 59. reegli punkt 1).

ASJAOLUD

I Kohtuasja asjaolud

8. Kaebaja sündis 1954. aastal ja elab Tallinnas.

9. 5. juunil 2000 algatas Tallinna politsei kaebaja vastu kriminaalmenetluse, kahtlustades kaebajat väljapressimises kriminaalkodeksi paragrahvi 142 alusel. 17. juunil 2000 võeti kaebaja vahi alla.

Kaebajale esitati süüdistus seoses telefoni teel tehtud ähvardusega lõhata Pirita Selveri supermarketis pomm, kui tema nõudmist maksta teatud rahasumma ei täideta.

10. Toetudes eeluurimise tulemustele, saadeti kriminaalasi Tallinna Linnakohtusse. 11. jaanuaril 2001 ei ilmunud tunnistajad K., R. ja V. Linnakohtu istungile ning istung lükati edasi 5. veebruarile 2001. Kaebajat küsitleti 5. veebruaril 2001 toimunud kohtuistungil. linnakohus lükkas istungi uuesti edasi, kuna tunnistajad ei ilmunud kohale. Järelikult arutas Linnakohus asja 20. veebruaril 2001.

11. Linnakohtu istungi protokoll kohaselt, mis määratles dokumendid kasutamiseks süüdistuse esitamiseks ja kaitseks avalikul kohtuistungil, sisaldas Linnakohtu toimik muu hulgas eeluurimise käigus antud kirjalikke tunnistusi tunnistajate K. ja R. poolt, kes mõlemad olid supermarketi töötajad. Tunnistaja K. oli väitnud, et 2. ja 4. juunil 2000 toimunud telefonikõned olid tehtud 40-50-aastase või vanema meeskodaniku poolt. Ta väitis, et ta võib selle hääle ära tunda. Tunnistaja R. oli väitnud, et tema oli vastu võtnud ühe meeskodaniku telefonikõned 3. ja 4. juunil 2000. Toimik sisaldas veel kuus kassetti supermarketile tehtud mitmete telefonikõnede helisalvestustega (4., 5., 7., 8. ja 11. juunil 2000) ning ühe kasseti kaebaja poolt tehtud 29. juunil 2000 telefonikõne salajase lindistusega, samuti helilindistuste koopiad.

Eeluurimise käigus antud tunnistaja V. poolt antud kirjalike tunnistuste kohaselt oli kaebaja 13. juunil 2000 palunud tunnistajal valida kaebaja sõbratari telefoninumbri ja anda toru üle kaebajale. Nad olid püüdnud teha neli telefonikõnet, kuid ühelegi kõnele ei vastatud. Tegemist oli kohaliku numbriga, mille kolm viimast numbrit sisaldasid “viite” kombinatsiooni, võimalik et “550” või midagi sarnast.

Linnakohtu toimik sisaldas ka tunnistaja R. kirjalikku tunnistust, mille kohaselt esitati talle äratundmiseks 10. augustil 2000 kaebaja poolt tehtud telefonikõne salajast helisalvestust. Tema arvates sarnanes meeshääl salvestatud telefonikõnes täpselt selle isiku häälega, kes juunis 2000 oli supermarketile pommiähvardusi teinud. Ta oli vastanud supermarketile tehtud neljale telefonikõnele. Ähvarduste tegemise ajal oli hääl olnud närvilisem, kuid muidu olid hääled identsed.

Lisaks sisaldas kohtutoimik anonüümse tunnistaja "Arturi" küsitluse kirjalikke ülestähendusi, kes väitis, et juunis 2000 oli ta kohanud kaebajat peol, kus viimane oli öelnud, et ta oli teinud ähvardusi supermarketile. Sel teel oli kaebajal võimalik teha head raha. Supermarketi lähedal asuva kaupluse omanik oli tal palunud ähvardusi teha. Iga kord pärast ähvarduste tegemist oli ta helistanud poe omanikule. Tunnistaja Artur väitis, et pommiähvarduste helisalvestustest kuuel lindil tundis ta kaebaja hääle ära. Tunnistaja Artur arvas, et nimetatud hääle kõla sarnanes kaebaja omale, nii nagu ka mõned väljendid ja rääkimise maneer.

Kõnealusesse kohtutoimikusse olid lisatud ka tunnistaja R.'i küsitluse kirjalikud ülestähendused, kes väitis, et 11. juunil 2000 ei vastanud supermarketi infoliini telefoniautomaatidest tehtud telefonikõnedele. Tunnistaja R. väitis, et toetudes häälele, rääkimise maneerile ja viidetele eelnevatele telefonikõnedele, olid ähvardused tehtud ühe inimese poolt.

12. Mitte ükski tunnistaja ei ilmunud Linnakohtus 20. veebruaril 2001 toimunud kohtuistungile. Tunnistajad K. ja R. väitsid, et nad ei saanud kohtuistungil osaleda, kuid nad jäävad eeluurimise käigus antud tunnistuste juurde; tunnistaja V. ei elanud Linnakohtu poolt märgitud aadressil. Kohtuistungil lükkas Linnakohus tagasi kaebaja advokaadi taotluse kutsuda tunnistajad K. ja R. Kohtuistungil protokolli ei ilmne, miks taotlus tagasi lükati.

13. Tallinna Linnakohtu 20. veebruari 2001 kohtuotsusega mõisteti kaebaja süüdi ja talle määrati 3-aastane vanglakaristus. Kohtuotsuses toetuti eeluurimise käigus tunnistajate K., R., V. ja anonüümse tunnistaja Arturi poolt antud ütlustele, samuti telefonikõnede helisalvestuste koopiatele.

14. Kohtuotsuse kohaselt oli anonüümne tunnistaja Artur tundnud helilindil ära kaebaja hääle ning kuulnud teda hooplevat seoses pommiähvardustega. Tunnistajad K. ja R. tunnistasid, et nad olid korduvalt saanud telefonikõnesid ühelt ja samalt, umbes 40- kuni 50-aastaselt isikult, kes ähvardas lõhata pommi ja nõudis teatud rahasummat. Lisaks selle väitis tunnistaja R., et talle helilindilt ettemängitud kaebaja hääl sarnanes täpselt selle mehe häälega, kes oli teinud pommiähvardusi. Tunnistaja V. tunnistuste kohaselt oli kaebaja talle rääkinud, et ta oli rahapuuduses ning oli palunud tal valida telefoniautomaadist telefoninumbri, millest ta mäletas esimese ja viimase numbri. Juhul kui keegi vastab, pidi ta toru üle andma kaebajale. Telefoninumbri esimene ja viimane number ühtisid supermarketi telefoninumbri.

15. 26. veebruaril 2001 esitas kaebaja advokaat kohtuotsuse peale kaebuse, nõudes kaebaja õigeks mõistmist. Advokaat väitis, et Linnakohus ei olnud kohtuistungil ühtegi tunnistajat üle kuulanud ning et kohus oli tagasi lükanud tema taotluse välja kutsuda tunnistajad. Linnakohus mõistis kaebaja süüdi ebapiisavate tõendite alusel. Kohtuistungil protokolli väideti ebaõigesti, et mitmed tõendid kohtutoimikus olid avaldatud. Tegelikult seda ei tehtud. Mis puudutab hääle identifitseerimist, siis kaebaja advokaat märkis, et kuna tunnistajale R. oli esitatud äratundmiseks ainult ühte häält, ei olnud ta saanud hääli võrrelda. Oma kaebuses märkis kaebaja, et pommiähvardused jätkusid juulis ja augustis 2000 pärast tema vahi alla võtmist.

Oma kaebuses ei nõudnud kaebaja advokaat tunnistajate kutsumist ringkonnakohtu istungile.

16. 28. märtsil 2001 arutas Tallinna Ringkonnakohus kaebust avalikul istungil. Kaebaja advokaat kordas uuesti, et Linnakohtu istungil ei olnud võimalik tunnistajaid küsitleda ning et nõudmine välja kutsuda tunnistajad oli lükatud tagasi.

Ringkonnakohtu protokolliselt ei olnud ei kaebaja ega tema advokaat nõudnud tunnistajate välja kutsumist istungile.

Ringkonnakohus lükkas kaebuse tagasi. Kohus märkis oma otsuses:

“[Ringkonnakohtu] [kriminaal-]kolleegium on sarnaselt Linnakohtuga arvamisel, et [kaebaja] süü on tuvastatud, hinnates tõendeid nende kogumis ning et kõnealune [tõendite] kogum ei sisalda üksnes tunnistajate ütlusi; arvesse on võetud kõiki eeluurimise ajal kogutud ja istungi ajal uuritud tõendeid.”

Ringkonnakohus ei teinud kindlaks menetlusnormide ühtegi olulist rikkumist, mis oleks sisaldanud alama astme kohtu otsuse tagasitõitmist.

17. 18. aprillil 2001 esitas kaebaja advokaat kaebuse Riigikohtule, korrates Ringkonnakohtu ees esitatud väiteid. Advokaat kordas, et Linnakohus, rikkudes kriminaalmenetluse seadustikku, ei põhistanud oma otsust kohtuistungil uuritud tõenditelega. Oma kaebuses nõudis kaebaja kõnealuse hääle hindamist sõltumatu eksperdi poolt.

18. 17. mail 2001 keeldus Riigikohus andmast kaebajale menetlusluba.

II ASJAKOHASED SISERIIKLIKUD ÕIGUSNORMID

19. Asjakohasel ajal kehtinud kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvide 205 ja 206 alusel juhib kohtunik kohtulikku arutamist kõigi asjaolude täieliku, igakülgse ja objektiivse uurimise ning tõe avastamise suunas. Kriminaalasja arutamisel peab esimese astme kohus vahenditult uurima kriminaalasjas leiduvaid tõendeid: üle kuulama kohtualused, kannatanud ja tunnistajad, ära kuulama eksperdiarvamused, vaatlema asitõendeid, avaldama protokolle ja muid dokumente. Koodeksi paragrahvi 262 lõige 2 sätestab, et kohus rajab otsuse ainult nendele tõenditelega, mis on läbi vaadatud kohtuistungil. Koodeksi paragrahv 274 sätestab, et kohtuotsuse kirjeldavas-motiveerivas osas näidatakse muuhulgas kohtulikult uurimisel kindlakstehtud asjaolud ja tõendid, mille põhjal kohus need asjaolud loeb tuvastatuks, motiivid, miks kohus rajab oma otsuse nimelt nendele tõenditelega ning loeb mitteusaldusväärseks muud kriminaalasjas leiduvad tõendid, millises süüdistuses kohus iga kohtualuse süüdi tunnistab ja millistel tõenditel see kohtu järeldus põhineb.

20. Kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvi 233 lõige 1 sätestab, et tunnistaja mitteilumisel kuulab kohus ära menetlusosaliste arvamuse kriminaalasja arutamise võimalikkuse kohta ja teeb määruse kriminaalasja arutamise jätkamiseks või edasilükkamiseks.

21. Kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvi 243 kohaselt pärast tunnistaja poolt ütluste andmist küsitlevad teda menetlusosalised, sealhulgas kohtualune ja tema advokaat. Tunnistajale võib esitada täiendavaid küsimusi tema poolt varem antud ütluste selgitamiseks ja täiendamiseks. Kui kohus peab vajalikuks üle kuulata tunnistajat, kelle suhtes on rakendatud anonüümsust, toimub see menetlusosaliste juuresolekuta nende poolt esitatud küsimuste alusel. Ütluste sisu avaldatakse kohtuistungil.

22. Kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvi 246 kohaselt tunnistaja poolt kohtueelsel uurimisel antud ütlusi võib avaldada, kui tunnistajal polnud võimalik kohtuistungile ilmuda või kui tunnistaja asukoht ei ole teada või kui tunnistaja suhtes rakendati anonüümsust.

23. Kriminaalmenetluse koodeksi paragrahvi 79¹ lõike 1 kohaselt kannatanu või tunnistaja või temale lähedaste isikute julgeoleku tagamiseks võib rakendada nende anonüümseks jäämist. Anonüümsus vormistatakse uurija põhistanud määrusega tunnistaja või kannatanu taotlusel või uurija algatusel.

24. Kriminaalmenetluse koodeksi kohaselt oli teise astme kohtus sisuliselt tegemist asja uue kohtuliku aruteluga, mis toimus kaebuse ning nende asjaolude piirides, mida Ringkonnakohus pidas vajalikuks arutada vastavalt seadusele.

25. Apellatsiooni ja kassatsiooni kriminaalkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 8 lõige 3 sätestab, et apellant peab kaebuses või protestis märkima isikute nimed ja aadressid, kelle ülekuulamist Ringkonnakohtus ta taotleb.

26. Apellatsiooni ja kassatsiooni kriminaalkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 15 lõike 1 kohaselt võib Ringkonnakohtus eelmenetluse käigus määrata ekspertiisi ja nõuda tõendeid. Seadustiku paragrahvi 17 lõige 2 punkti 3 kohaselt määrab kohtunik kriminaalasja arutamisele, näidates määrukses isikud, keda kutsutakse kohtuistungile menetlusosaliste, tunnistajate või ekspertidena. Seadustiku paragrahvi 17 lõige 4 sätestab, et Ringkonnakohtul on õigus omal algatusel kutsuda kohtuistungile tunnistajaid ning eksperte, määrata ekspertiise ja nõuda tõendeid. Seadustiku paragrahvi 17 lõige 5 sätestab, et tunnistajate uuesti kutsumise taotlused menetlusosaliste poolt rahuldatakse siis, kui esimese astme kohus on sellised taotlused jätnud ebaõigesti rahuldamata või kui kutsutud tunnistaja või ekspert on jäänud esimese astme kohtu kutsel ilmunuta või kui ringkonnakohtus leiab, et ülekuulatud tunnistaja või eksperdi kordusülekuulamine on olulise tähtsusega.

27. Apellatsiooni ja kassatsiooni kriminaalkohtumenetluse seadustiku paragrahv 20 sätestab, et Ringkonnakohtus kontrollib apellatsiooni korras esimese astme kohtu lahendi seaduslikkust ja põhjendatust esitatud kaebuse piires ning et kohtuistungile käigus ei ole apellandil õigust väljuda apellatsioonikaebuse piiridest.

Apellatsiooni ja kassatsiooni kriminaalkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 31 kohaselt on esimese astme kohtu poolt läbi viidud kohtuliku uurimise ühekülgsus või puudulikkus ning kohtuotsuses sisalduvate kohtu järelduste mittevastavus faktilistele asjaoludele esimese astme kohtuotsuse tühistamise aluseks kriminaalasja apellatsiooni korras läbivaatamisel.

ÕIGUSKÜSIMUSED

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIGETE 1 JA 3 VÄIDETAV RIKKUMINE

28. Kaebaja kaebab, et tema suhtes ei ole kohaldatud asja õiglast arutamist ning et tema õigust kaitsele on rikutud, kuna temale ei ole antud võimalust küsitleda ise ega lasta küsitleda süüdistuse tunnistajaid ei eeluurimise ega asja avaliku arutamise ajal. Oma väidetes toetus ta konventsiooni artikli 6 lõigetele 1 ja 3, mis sätestab, silmas pidades kõnealust kohtuasja:

„1. Igaühel on ... temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamise korral õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele ... seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis.

...

3. Igal kuriteos süüdistataval on vähemalt järgmised õigused:

...

d) küsitleda ise või lasta küsitleda süüdistuse tunnistajaid, saavutada omapoolsete tunnistajate kohalekutsumine ja nende küsitlemine süüdistuse tunnistajatega võrdsetel tingimustel.“

A. Osaliste väited

29. Kaebaja väidab, et kohtud olid põhistanud oma süüdistuse eeluurimise käigus kahe tunnistaja poolt antud seletustele, kellest üks oli anonüümne. Kohtud ei olnud kõnealuseid seletusi uurinud, isegi mitte formaalselt avaldanud asja avalikul arutamisel. Linnakohtus oli kaebaja advokaadi taotluse kutsuda tunnistajad tagasi lükanud. Kaebaja oli seisukohal, et Ringkonnakohtul mitte üksnes ei olnud võimalust väljendada arvamust tunnistajate ülekuulamise vajalikkuse üle, vaid et kohus oli kohustatud seda tegema. Kaebaja advokaat rõhutas oma avalduses, et kaebaja süüdimõistmine tunnistajate kirjalike seletuste alusel, mida

kaitsja ei saanud kontrollida tunnistajate suulise küsitlemise käigus, oli vastuolus seadusega. Kaebuse põhiolemus käsitles tegelikult tunnistajate poolt antud ütluste usaldatavust.

30. Riik on seisukohal, et konventsiooni artiklit 6 ei ole rikutud. Riik väidab, et EIÕK ülesanne ei ole tegelda siseriikliku kohtu väidetavate fakti- ja õiguslike vigadega. Juurdepääs tõenditele reguleeritakse eelkõige siseriiklike õigusnormidega ning üldiselt on siseriiklike kohtute ülesandeks hinnata neile esitatud tõendeid. Ringkonnakohus oli pädev uurima asja üksnes kaebuse piirides. Kui kaebaja soovis vaidlustada Linnakohtu otsust tulenevalt samadest tõenditest, millele toetus Linnakohus, oleks kaebaja pidanud välja tooma olulised põhjused, miks oleks kohus pidanud hindama kõnealuseid tõendeid erinevalt. Riik väitis, et kõnealuse kohtuasja puhul seda ei tehtud.

Lisaks sellele täheldas riik, et ehkki oli õige, et tõendid hangiti tavaliselt kohtualuse juuresolekul asja avalikul arutelul võistleva menetluse käigus, ei olnud eeluurimise etapis saadud seletuste kasutamine iseenesest vastuolus artikli 6 lõikega 1 ja lõike 3 punktiga d, eeldusel, et austatakse kaitsega seotud õigusi. Samuti märkis riik, et ehkki EIÕK oli seisukohal, et tegemist oli konventsiooni artikli 6 rikkumisega, kui süüdistus põhines üksnes või peamiselt avalikul istungil antud seletustel või üksnes või peamiselt anonüümse tunnistaja antud seletustel, ei ole käesolevas menetluses tegemist nimetatud juhtumiga. Nii Linnakohus kui Ringkonnakohus olid põhistanud oma otsused tõenditele, mida hinnati nende kogumis, sealhulgas paljudele muudele tõenditele. Riik oli seisukohal, et kriminaalmenetlus tervikune oli õiglane ning et kaebajat koheldakse üheväärsena süüdistaja poolega.

B. Kohtu hinnang

31. EIÕK kordab, et kõik tõendid hangitakse tavaliselt kohtualuse juuresolekul asja avalikul arutelul võistleva menetluse käigus. Siiski ei ole politsei uurimise etapis ning kohtuliku uurimise käigus saadud seletuste kasutamine tõendina iseenesest vastuolus konventsiooni artikli 6 lõikega 1 ja lõike 3 punktiga d, eeldusel, et austatakse kaitsega seotud õigusi. Reeglina sisaldavad kõnealused õigused nõuet, et kostjale tuleb tagada piisav ja nõuetekohane võimalus vaidlustada või küsitleda süüdistuse tunnistajat oma seletuste tegemise ajal või menetluse hilisemas etapis (vt muude allikate hulgas 20. septembri 1993 otsust kohtuasjas *Säidi v. Prantsusmaa*, A-seeriad nr 261-C, lk 56, punkt 43).

Veelgi enam, EIÕK praktika kohaselt ei ole anonüümse tunnistaja seletuste kasutamine süüdistuse põhistamisel mingil juhul vastuolus konventsiooniga (vt näiteks 26. märtsi 1996 otsust kohtuasjas *Doorson vs. Madalmaad, kogumik* 1996-II, lk 470, punkt 69; ja 23. aprilli 1997 otsust kohtuasjas *Van Mechelen ja teised vs. Madalmaad, kohtuotsuste ja lahendite kogumik* 1997-III, lk 711, punkt 52). Siiski ei tohi süüdistus rajaneda üksnes või määravas ulatuses anonüümsetele seletustele (vt otsust kohtuasjas *Doorson*, osundatud eespool, lk 472, punkt 76; ja otsust kohtuasjas *Van Mechelen ja teised*, osundatud eespool, lk 712, punkt 55).

32. Mis puudutab käesolevat kohtuasja, siis EIÕK märgib, et oma kaebustes Ringkonnakohtule ja Riigikohtule väitis kaebaja, et Linnakohus ei olnud kohtuistungil ühtegi tunnistajat üle kuulanud ning et ta oli süüdi mõistetud ebapiisavate tõendite alusel. EIÕK leiab, et asjaolu, et kohtuistungitel ei kuulatud üle ühtegi tunnistajat ning et kaitsja ei saanud neile küsimusi esitada ei eeluurimise ega kohtumenetluse ajal, on tuvastatud. Veelgi enam, kohtud ei küsitlenud tunnistajaid otse, vaid toetusid eeluurimise ajal tunnistajate poolt antud seletuste helisalvestustele, mis olid lisatud kriminaalasja menetleva kohtu toimikule.

33. Mis puudutab järgmist küsimust, kas siseriiklikud kohtud mõistsid kaebaja süüdi üksnes või peamiselt eespool mainitud tunnistajate tõendite alusel, märgib EIÕK esiteks, et Linnakohus nimetas oma otsuses kaebaja, tunnistajate K., R., V. ja anonüümse tunnistaja Arturi antud seletusi. Samuti viidati aruandele, mis käsitleb tõenditega ja aruandele lisatud

telefonikõnede helisalvestuste koopiatega tutvumist. Lisaks osundab EIÕK Linnakohtu üldisele seletusele, et kohus uuris kirjalikke tõendeid (“tõenditega tutvumise aruanne, jne) ning analüüsis tõendeid nende kogumis. Samal ajal, nagu selgub põhjendustest, mis olid aluseks kaebaja süüdi mõistmisel, toetus Linnakohus peamiselt anonüümse tunnistaja Arturi seletustele, kes oli kuulnud kaebajat ütlevat, et tema oli ähvardused teinud ning kes oli kaebaja hääle pommiähvardustega seotud helisalvestustel ära tundnud. Lisaks sellele väitis tunnistaja R., et kaebaja salvestatud hääl sarnanes täpselt selle mehe häälega, kes oli teinud pommiähvardusi.

Lisaks märgib EIÕK, et Ringkonnakohtu otsuse kohaselt nõustus viimane Linnakohtu põhjendustega, mis puudutab kaebaja süüdi mõistmist ning pidas Linnakohtu põhjenduste kordamist oma otsuses mittevajalikuks. Ringkonnakohus viitas “tõendite hindamisele nende kogumis” (vt punkti 16 eespool), kuid ei täpsustanud, milliseid tõendeid ta silmas pidas.

Neid asjaolusid silmas pidades leiab EIÕK, et kaebaja mõisteti süüdi peamiselt tunnistajate seletuste alusel, keda tal ei olnud võimalus küsitleda.

34. EIÕK tuletab meelde, et Linnakohus oli kahel korral kohtuasja arutamist tunnistajate K., R. ja V. mitteilmumise tõttu edasi lükanud. Nad ei ilmunud ka kolmandale kohtuistungile, kusjuures K. ja R. olid väitnud, et neil ei olnud võimalik istungil osaleda ning V. asukoht ei olnud kohtule teada. EIÕK märgib, et see on kohtuorganite ülesanne tagada kohtuistungi nõuetekohane läbiviimine. Käesolevas kohtuasjas ei tehtud siiski õigustatud jõupingutusi tunnistajate kohtusse ilmumise tagamiseks. Ringkonnakohus ei teinud katset tunnistajaid üle kuulata, jättes nad välja kutsumata, ehkki kohtul oli õigus seda omal algatusel teha vastavalt apellatsiooni ja kassatsiooni kriminaalkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 17 lõige 4 kohaselt.

35. Võttes arvesse asjaolu, et ei kaebajal ega tema esindajal võimaldatud ühtegi tunnistajat küsitleda mitte üheski kohtumenetluse etapis ning et kohtud ei olnud küsitlenud ühtegi tunnistajat, leiab EIÕK, et kaebaja kaitseõigusi on piiratud sellises ulatuses, mis on vastuolus konventsiooni artikli 6 lõige 1 ja lõige 3 punktis d sätestatud õigustega.

36. Järelikult on artikli 6 lõiget 1 ja lõige 3 punkti d rikutud.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

37. Konventsiooni artiklis 41 sätestatakse:

“Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle juurde kuuluvaid protokolle on rikutud ja kõrge lepinguosalise siseriiklik õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajadusel määrata kahjukannatajale õiglase hüvituse.”

A. Kahjutasu

38. Mis puudutab mittevaralist kahju, siis kaebaja tuletas meelde, et oma kaebuses Riigikohtule nõudis ta 1 400 000 krooni (mis vastab umbes 89 500 eurole) hüvitist õigustamatu süüdimõistmise ja vanglakaristuse eest. Oma kaebuses EIÕKle nõudis kaebaja 10 000 USD iga vangistusaasta eest, s.o kokku 30 000 USD (umbes 33 100 eurot).

Oma lõplikus avalduses, mis käsitles õiglast hüvitust, märkis kaebaja, et ta oli kannatanud äärmist kurnatust ja ebamugavust kriminaalmenetluse käigus ning vangistuse ajal, mis kestis kolm aastat. Kaebaja oli veendunud, et tema süüdimõistmine ja vangistus olid Eesti kohtute eksliku kohtuotsuse tulemus. Kaebaja palus talle hüvitust määrata EIÕK äránágemisel, võttes arvesse Eesti kohtutele siseriikliku menetluse käigus ning EIÕKle esitatud avalduses tehtud nõuded.

39. Riik märkis esiteks, et kui EIÕK peaks tuvastama konventsiooni rikkumise, on kaebajal õigus nõuda Riigikohtult kohtuasja taastamist ning uue menetluse abil tagatakse kaebajale konventsioonis sätestatud õigused.

Riik oli seisukohal, et kui EIÕK peaks tuvastama kaebaja õiguste rikkumise vastavalt konventsiooni artiklile 6, on mõistlik talle anda hüvitist mitterahalise kahju eest, mis ei tohiks ületada 2000 eurot, kohtuasjas *Veeber vs. Eesti (nr2)* (nr 45771/99, punkt 46, EIÕK 2003-I) antud hüvitis.

40. EIÕK kordab, et kohus ei saa üksnes oletustele tuginedes arutleda, kas menetluse tulemus oleks olnud erinev, kui konventsiooni rikkumist ei oleks aset leidnud (vt 30.10.1997 otsust kohtuasjas *Van Mechelen ja teised vs. Madalmaad* (artikkel 50), kohtuotsuste ja lahendite kogumik 1997-VII, lk 2432, punkt 18). Siiski jääb tõsiasiaks, et kriminaalmenetlust kaebaja asjas ei viidud läbi kooskõlas konventsiooniga.

Kohus leiab, et kaebaja kandnud kahju, mida seda ei saa hüvitada üksnes rikkumise tuvastamisega. Õiglastel alustel mõistab EIÕK kaebaja kasuks välja 6500 eurot mitterahalise kahju eest.

B. Kulud

41. Kaebaja nõudis EIÕKs toimunud menetlusega seotud õiguskulude hüvitamist. Kulud olid 47 156 Eesti krooni (mis vastab umbes 3000 eurole), lisaks käibemaks 18%, sisaldades 46 200 Eesti krooni advokaaditasuna (38,5 tundi, 1200 Eesti krooni tunni eest) ja 956 Eesti krooni seotud kuludena, kusjuures mõlemale summale tuleb lisada käibemaks.

Kuna Euroopa Nõukogu oli maksnud 685 eurot õigusabi eest, on kaebaja lõplikuks nõudeks, et see summa, mida õigusabi ei katnud, s.o 42 996,84 Eesti krooni (2748 eurot), saaks hüvitatud.

42. Riik märkis, et kaebaja advokaat oli teda esindanud üksnes EIÕK menetluses ning et kõnealune kohtuasi ei olnud eriti keeruline. Riik leidis, et kaebaja nõutav summa kulude eest ei olnud mõistliku suurusega ning palus EIÕKl määrata kaebajale kulude katteks mõistlik summa.

43. Oma praktikast lähtuvalt leiab EIÕK, et kaebajal on õigus kuluhüvitisele üksnes niivõrd, kui võrd on tõestatud, et kulutused on olnud tegelikud ja hädavajalikud ning oma suuruse poolest mõistlikud. EIÕK märgib, et kaebaja sai õigusabi 685 euro ulatuses. Lisaks märgib EIÕK, et kaebaja on nõutava summa korra kohaselt dokumenteerinud. Võttes arvesse kohtuasja olusid, leiab EIÕK, et lisaks juba õigusabina antud summale on mõistlik määrata konventsioonist tuleneva menetlusega seotud kulude suhtes hüvitiseks 2300 eurot, pluss võimalikud maksud, mida võidakse võtta sellelt summalt.

C. Viivis

44. Kohtu arvates on sobivaks viivisemääraks Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäär, suurendatuna kolme protsendi võrra.

SELLEST LÄHTUVALT KOHUS ÜHEHÄÄLSELT:

1) leiab, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja lõike 3 punkti d on rikutud;

2) *leiab*, et:

a) kostjariik peab kaebajale kolme kuu jooksul pärast konventsiooni artikli 44 lõike 2 kohast kohtuotsuse lõplikuks muutumist tasuma kaebajale järgmised summad, mis arvestatakse ümber kostjariigi vääringsse maksmisspäeval kehtiva kursi alusel:

i) 6500 eurot (kuus tuhat viissada eurot) mittevaralise kahju eest,

ii) 2300 eurot (kaks tuhat kolmsada eurot) kulude eest;

iii) võimalikud maksud, mida võidakse võtta eespool nimetatud summadelt;

b) eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelise aja eest tuleb eespool nimetatud summadelt maksta lihtviivist määrat järgi, mis vastab viivise arvestamise ajal kehtivale Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäärale, suurendatuna kolme protsendi võrra;

3) *jätab rahuldamata* ülejäänud osa kaebaja nõudest õiglase hüvituse saamiseks.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 22. novembril 2005 kohtu reglemendi 77. reegli punktide 2 ja 3 kohaselt.

Michael O'Boyle
sekretär

Nicolas Bratza
esimees